

De steeds complexer wordende hogeronderwijsomgeving vraagt om een nieuwe rol voor de docent. Maar welke? En hoe denken docenten daar zelf over? Babs van Teylingen-Geerlings deed er explorerend onderzoek naar. 'Individuele vernieuwers gaan al voorop in de strijd.'

De docent als held

Op zoek naar een nieuwe rol

Babs van Teylingen-Geerlings

Hogeschool Inholland, Haarlem

A

dviserende instanties als de Nederlandse Onderwijsraad, het Institute for Public Policy Research in Londen en KnowledgeWorks in de Verenigde Staten menen dat digitalisering, globalisering en flexibilisering

zorgen voor een grote omwenteling binnen het onderwijs (Onderwijsraad, 2015; Institute for Public Policy Research, 2013; KnowledgeWorks, 2014). Instellingen en docenten moeten daarom inspelen op ontwikkelingen als netwerken, MOOC's (*Massive Open Online Courses*), differentiatie van de studentpopulatie en een 'leven lang leren'. Daarbij gaat het niet alleen over de kwaliteit van docenten, hun onderzoekend vermogen en het samenspel met de student en het werkveld, maar ook over wat zij teweeg kunnen brengen. Hun wordt een heldenrol toegedicht.

In eerste instantie klinkt het begrip 'held' misschien wat vreemd. De held is vooral bekend uit mythen en sagen,

hij is iemand die uitblinkt door moed. Ook wordt de term gebruikt voor bewonderenswaardige personen. Kunnen we de docent ook scharen in deze categorie?

Begin jaren negentig betoogde Michael Fullan al dat met de veranderingen in het onderwijs ook de rol van docenten zal veranderen (Fullan et al., 1992). Geven onderwijsinstellingen ook daadwerkelijk invulling aan deze veranderende docentenrol?

Toenemende concurrentie

Als *research fellow* bij Hogeschool Inholland heb ik de rol van de docent binnen die veranderende context onderzocht. 'De docent als held' is een onderzoeksproject binnen het Amsterdam Creative Industries Network – een samenwerkingsverband van Hogeschool Inholland, de Hogeschool van Amsterdam en de Amsterdamse Hogeschool van de Kunsten. Daarnaast ben ik als docent en onderwijsontwikkelaar werkzaam binnen Hogeschool Inholland. Dat gaf mij de mogelijkheid om niet alleen als onderzoeker naar de rol van de docent te kijken, maar ook vanuit het perspectief van de docent. Omdat er over diens rol in de toekomst nog geen duidelijke theorieën of hypothesen beschikbaar zijn, heb ik geprobeerd om door exploratief onderzoek duiding te geven aan het concept 'docent als held'. Naast een literatuurstudie heb ik kleine, verkennende onderzoeken gedaan binnen het creatieve domein van Hogeschool Inholland.

Zoals gebruikelijk in een exploratief onderzoek begon ik met verkennende vragen. Welke maatschappelijke ontwikkelingen zijn van belang voor dit onderzoek? Hoe komt het dat de onderwijsomgeving steeds complexer wordt? Waar-

Het begrip 'held' klinkt
misschien wat vreemd;
hij is vooral bekend
uit mythen en sagen

Er is vreemd genoeg weinig literatuur over de rol van de docent vanuit het perspectief van de docent

om veranderen het onderwijs en de rol van de docent in de toekomst? Wat is de relatie tussen de complexere onderwijsomgeving, het onderwijs in de toekomst en de rol van de docent?

Grote maatschappelijke ontwikkelingen als digitalisering, globalisering en netwerking hebben invloed op de steeds complexere onderwijsomgeving. Volgens Michael Barber zullen de kosten in het hoger onderwijs wereldwijd sneller toenemen dan de inflatie, terwijl de waarde van de diploma's daalt en de concurrentie toeneemt door de opkomst van private aanbieders en het toenemende gratis onlineaanbod (Barber et al., 2013). Clayton Christensen voegt daaraan toe dat de gratis onlineaanbieders zorgen voor de klassieke 'disruptive innovation' in het onderwijs (Christensen, 2011).

Ook de steeds gevarieerdere studentenpopulatie leidt ertoe dat het onderwijs in de toekomst verandert (Onderwijsraad, 2015).

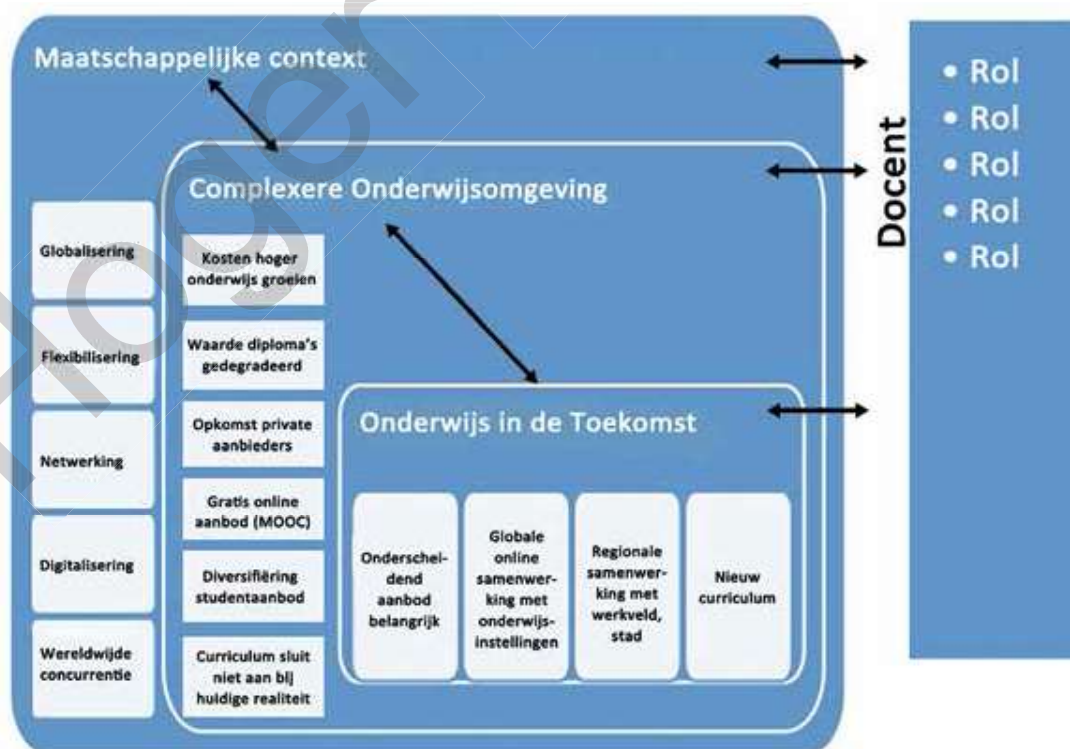
Mede door de toenemende concurrentie van private aanbieders en door gratis onlineaanbod stellen Barber en Katherine Prince dat een onderscheidend aanbod erg belangrijk zal zijn voor hogescholen en universiteiten (Barber, 2013; Prince, 2014). Hoger onderwijs dat zich niet duidelijk onderscheidt, is geen lang leven beschoren. Instellingen kunnen zich niet alleen onderscheiden door hun curriculum, maar ook door de kwaliteit van de docenten.

Wereldwijde onlinesamenwerkingen zijn in de toekomst noodzakelijk om kennis te delen en uit te breiden (Barber et al., 2013). Daarnaast kunnen hogeronderwijsinstellingen zich onderscheiden door regionaal samen te werken met het werkveld in de steden of regio's (Onderwijsraad, 2015; Barber et al., 2013). Experts uit de praktijk zouden meer betrokken moeten worden bij het onderwijs. Al deze ontwikkelingen en veranderingen hebben invloed op de rol van de docent. Hoe die precies zal veranderen, maakt de literatuur niet duidelijk (Figuur 1).

De toekomstige rol

Er is relatief weinig literatuur over de rol van de docent vanuit het perspectief van de docent. Dat is op zichzelf al opmerkelijk.

In juni 2015 hielden wij een enquête onder docenten en ma-

Figuur 1 Docent als held. Bevindingen literatuuronderzoek

Docenten zouden hun kennis en vaardigheden op het gebied van ‘digitaal performer’ verder willen uitbouwen

nagement in het creatieve domein van Inholland. We wilden erachter komen hoe docenten zelf tegen hun rol in de toekomst aankijken. Uit praktische overwegingen kozen we ervoor om hun vijf rollen aan te bieden: digitaal performer in onlinevideo's, studentencoach, kennisduider (kennisexpert), onderwijsontwikkelaar en onderzoeker.

De enquête liet zien dat docenten vooral affiniteit hebben met de rollen als coach en duider van kennis (kennisexpert). De rol van digitaal performer was het minst populair en werd op sommige locaties zelfs helemaal niet als belangrijkste gekozen.

Daarnaast waren er significante verschillen tussen de locaties. Op één locatie wensten veel meer respondenten zich een rol als onderzoeker. Wellicht is dit te verklaren uit het feit dat op de andere locaties beduidend minder docent-onderzoekers aanwezig waren.

Deze uitkomst is belangrijk. De Onderwijsraad benadrukt immers het belang van de verwevenheid van onderwijs en onderzoek: “Er hoort in beginsel altijd sprake te zijn van docent-onderzoekers met een gecombineerde onderwijs- en onderzoektaak, waarbij de nadruk wel op de ene of op de andere kant kan liggen” (Onderwijsraad, 2015). Hoewel het hier om een kleine enquête ging, roept het wel de vraag op of docenten klaar zijn voor hun toekomstige rol.

De literatuur geeft verschillende visies op die rol. Volgens Jeong Park zal de docent in een onlineclassroom een gelijkwaardiger relatie met de student krijgen (Park et al., 2014). De Onderwijsraad stelt dat door de flexibilisering, het centraal stellen van de student en de nadruk op persoonsvorming de rol van de docent verandert van kennisexpert in een meer coachende rol (Onderwijsraad, 2015).

Maar hoe zien de docenten zelf hun rol in de toekomst? Hebben ze behoefte aan scholing en zo ja, aan welke? Om daar inzicht in te krijgen hielden we een online-enquête. Daaruit kwam naar voren dat de vijf gegeven rollen, hoewel sommigen ze soms liever een andere naam zouden geven, redelijk volledig bleken. Opmerkelijk was dat slechts 7 procent van de respondenten vond dat hun huidige kennis en vaardigheden *volledig* aansluiten bij de gewenste rollen in de toekomst; 12 procent achtte de aansluiting matig of onvolledige.

Naast de wens om de kennis en vaardigheden op het gebied van onderzoek te verbeteren, hadden veel van de gegeven antwoorden te maken met de digitalisering van het onderwijs. Docenten zouden hun kennis en vaardigheden op het gebied van ‘digitaal performer’ verder willen uitbouwen. Ook noemden ze het ontwikkelen van digitale skills en MOOC's, *gamification* en apps.

Voorop in de strijd

Hogeronderwijsinstellingen moeten uitzoeken waar docenten behoefte aan hebben om hun rol in de toekomst te kunnen blijven vervullen.

Veel beleidsmakers zijn al bezig om de kwaliteit te verbeteren en om ‘toekomstproof’ te worden. Zij ontwikkelen nieuwe curricula voor een steeds gevarieerdere studentenpopulatie. Veel van die beleidsveranderingen worden van bovenaf opgelegd.

Toch zullen onderwijsinstellingen niet alleen een faciliterende rol moeten spelen, maar ook echt strategische invulling moeten geven aan de docent als held. Bovendien zal de relatie van de docent met de onderwijsorganisatie veranderen, ook in arbeidsrechtelijke zin.

Het initiatief ligt niet alleen bij de beleidsmakers, maar juist ook bij de docenten. Individuele vernieuwers gaan al voorop in de strijd. Zij omarmen de nieuwe digitale mogelijkheden. Ze maken al volop gebruik van bijvoorbeeld gamification, onlinevideo's en *connected learning* om zo meer tijd over te houden voor het coachen van de student. Zij gebruiken nieuwe mogelijkheden om te motiveren en inspireren. Wellicht zijn zij de docenthelden van de toekomst.

Maar ook de *laggards* onder de docenten zullen moeten meebewegen. Zij zullen zich bewuster moeten worden van hun mogelijkheden om hun rol (wat die dan ook precies mag zijn) in de toekomst goed te kunnen vervullen.

Belangrijk zijn ook beoordelings- en ratingsites als hbobachelors.nl/studievergelijker en studiekeuze123.nl. Potentiële studenten gebruiken ze nu al veelvuldig. Het zal niet lang meer duren of er komen ook beoordelings- en

Het initiatief ligt niet alleen bij de beleidsmakers, maar juist ook bij de docenten

Het zal niet lang meer duren of er komen ook ratingsites voor individuele docenten

ratingsites voor individuele docenten. Dat heeft niet alleen vergaande gevolgen voor de manier waarop het onderwijsstelsel is georganiseerd, maar ook voor de rol van docenten.

Die sites kunnen invloed uitoefenen op de keuze voor een instelling. Ook kunnen studenten voorkeuren ontwikkelen voor docenten met hoge ratings of veel *likes*. Mogen docenten met een lage rating, weinig views of likes blijven? Of alleen de docenten die als rolmodel en held worden bewonderd? En hoe kunnen onderwijsinstellingen docenten met hoge ratings aan zich binden?

Om al deze vragen te kunnen beantwoorden, is er meer onderzoek nodig.

Babs van Teylingen-Geerlings

is onderzoeker bij het lectoraat *Strategic Development in Creative Business en docent marketing, communicatie en media* bij Hogeschool Inholland te Haarlem

Referenties

- Michael Barber, Katelyn Donnelly, Saad Rizvi (2013), *An avalanche is coming. Higher education and the revolution ahead*. London: Institute for Public Policy Research.
- Clayton Christensen, Henry Eyring (2011), *The Innovative University: Changing the DNA of Higher Education from the Inside Out*. Jossey-Bass.
- Michael Fullan and Andy Hargreaves (2013), *Teacher Development and Educational Change*. (Eerste druk 1992). New York: Routledge.
- KnowledgeWorks Forecast 3.0 (2013), *A Glimpse into the Future of Learning: An Infographic*
- KnowledgeWorks Forecast 3.0 (2014), *Learning in 2025: A variety of resources to help you imagine what learning might look like in 2025*
- Katherine Prince (2014), *Innovating Toward a Vibrant Learning Ecosystem: Ten pathways for Transforming Learning*. KnowledgeWorks
- Onderwijsraad (2015), *Advies Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025*. Den Haag
- Park, J.B.H., Schallert, D. L., Sanders, A. J. Z., Williams, K. M., Seo, E., Yu, L. T., Knox, M. C. (2015), Does it Matter if the Teacher is There? *Journal Computers & education*, 82.